

**Uchwała Nr XXXVIII/330/21
Rady Miejskiej w Lidzbarku
z dnia 8 listopada 2021 roku**

**w sprawie przyjęcia Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony
Ofiar Przemocy w Rodzinie w Gminie Lidzbark na lata 2022-2025**

Na podstawie art. 6 ust. 2 pkt 1 ustawy z dnia 29 lipca 2005r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. z 2021 poz. 1249 t.j.) w zw. z art. 18 ust. 1 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990r. o samorządzie gminnym (Dz.U. z 2021 poz. 1372 ze zm.) Rada Miejska w Lidzbarku uchwała co następuje :

§ 1

Przyjmuje się Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie w Gminie Lidzbark na lata 2022-2025, stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2

Wykonanie uchwały powierza się Burmistrzowi Lidzbarka.

§ 3

Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Przewodniczący Rady Miejskiej

Paweł Ciesielski

*Załącznik
do Uchwały Nr XXXVIII/330/21
Rady Miejskiej w Lidzbarku
z dnia 8 listopada 2021 roku*

**Program przeciwdziałania przemocy
w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy
w rodzinie w Gminie Lidzbark
na lata 2022-2025**

LIDZBARK 2021

Spis treści

Wstęp	3
1. Definicja i specyfika przemocy w rodzinie	4
2. Kontekst prawny i strategiczny przeciwdziałania przemocy w rodzinie.....	8
2.1. Uwarunkowania prawne	8
2.2. Zgodność z dokumentami strategicznymi i programowymi	9
3. Diagnoza zjawiska przemocy w rodzinie w Gminie Lidzbark	11
3.1. Ogólna sytuacja społeczna Gminy Lidzbark	11
3.2. Skala przemocy w rodzinie w Gminie Lidzbark	13
3.3. Najważniejsze wnioski z badania ankietowego mieszkańców	15
4. Zasoby lokalnego systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie	18
5. Cele, kierunki i oczekiwane rezultaty działań	19
6. Monitoring Programu.....	23
7. Źródła finansowania	24

Wstęp

Program przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie w Gminie Lidzbark na lata 2022-2025 został opracowany, aby zwiększyć efektywność wysiłków podejmowanych przez lokalne służby społeczne, zarówno publiczne, jak i niepubliczne.

Dokument przygotowywany był w szczególnych warunkach, charakteryzujących się dużą niepewnością dotyczącą procesów społecznych i gospodarczych w Polsce. Rok 2021 to drugi rok trwania epidemii SARS-coV-2 (czyli tzw. koronawirusa) w kraju i na świecie. Związane z nim ograniczenia oraz izolacja społeczna poważnie wpłynęły na funkcjonowanie zarówno jednostek samorządu terytorialnego, jak i całego społeczeństwa. W wymiarze mieszkańców i ich rodzin należy mieć na uwadze z jednej strony zmiany sytuacji socjalno-bytowej i ekonomicznej, a z drugiej możliwe nasilenie problemów i dysfunkcji związanych z relacjami, komunikacją interpersonalną, a nawet zagrożenie uzależnieniami oraz przemocą.

Trudno dziś prognozować, jakie będą długoterminowe konsekwencje zarówno samej epidemii, jak i związanej z nią izolacji społecznej oraz zmian sytuacji społeczno-ekonomicznej środowisk rodzinnych. Praca zdalna i nauka online spowodowały, że rodziny zostały zmuszone do funkcjonowania ze sobą praktycznie całą dobę, a osoby samotne zostały odizolowane od reszty społeczeństwa. Rekomendacje dotyczące ograniczenia bezpośrednich kontaktów z dalszą rodziną, sąsiadami, znajomymi, a także zamknięcie miejsc, które sprzyjały tym kontaktom, takich jak restauracje, kina, siłownie, pogłębiły izolację. W wielu środowiskach mogły nasilić się problemy takie jak bezrobocie, bezradność opiekuńczo-wychowawcza, uzależnienia, przemoc i konflikty rodzinne. Należy mieć na uwadze, że skutki izolacji rodzin mogą być dotkliwe i jest możliwe zwiększenie liczby rodzin zagrożonych przemocą ze strony własnych członków.

Zasadniczo dokument został podzielony na dwie części. Pierwszą stanowi diagnoza zjawiska przemocy w rodzinie na terenie Gminy Lidzbark, charakteryzująca je w oparciu o dane zastane oraz wyniki badań przeprowadzonych w projekcie „Przełamać milczenie przemocy”, realizowanym przez Gminę Lidzbark w ramach Programu Ochronowego „Wspieranie Jednostek Samorządu Terytorialnego w Tworzeniu Systemu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie” – Edycja 2020. Źródłem danych ilościowych były przede wszystkim sprawozdania Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Lidzbarku i Miejskiego Zespołu Interdyscyplinarnego oraz Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Lidzbarku. Do analizy przyjęto perspektywę lat 2017-2020, z zastrzeżeniem wykorzystania danych rocznych najbardziej aktualnych na moment opracowywania dokumentu.

Drugą część Programu stanowią założenia wdrożeniowe, służące rozwiązywaniu problemu przemocy w rodzinie, które łączą interdyscyplinarne procedury, metody i narzędzia stosowane na różnych poziomach: profilaktyki, interwencji, terapii i kompensacji. Nieodzownym elementem Programu jest rozwój współpracy pomiędzy podmiotami tworzącymi gminny system pomocy i wsparcia, ponieważ bez współdziałania osób, instytucji i organizacji nie będzie możliwe osiągnięcie efektu synergicznego wzmacniającego cele i oczekiwane rezultaty programu.

1. Definicja i specyfika przemocy w rodzinie

Przemoc jest zjawiskiem dość powszechnym we współczesnym świecie. Występuje w różnych sferach życia, w mediach, w codziennym funkcjonowaniu wielu osób. Potocznie utożsamiana jest z brutalnością, okrucieństwem i przestępczością, częściej kojarzona z jej fizycznymi przejawami, pozostawiającymi widoczne ślady. Definicje przemocy są różne. Najczęściej wskazuje się na relację między ludźmi, która opiera się na użyciu przeważającej siły, utrudniając tym samym samoobronę osoby pokrzywdzonej. Przemocy nie należy utożsamiać więc z agresją, ponieważ różnią się one asymetrią siły – w przemocy występuje ona zawsze po stronie sprawcy, a w przypadku agresji jest zrównoważona¹.

Na potrzeby niniejszego dokumentu można przyjąć definicję, w świetle której przemoc definiowana jest jako „intencjonalne działanie lub zaniechanie jednej osoby wobec drugiej, które wykorzystując przewagę sił narusza prawa i dobra osobiste jednostki, powodując cierpienia i szkody”². Charakteryzuje się ona następującymi cechami:

- ma charakter intencjonalny, co oznacza, że działania sprawcy są świadome i celowe, służą uzyskaniu kontroli i bezwzględnego posłuszeństwa;
- jest rodzajem relacji, charakteryzującej się przewagą sprawcy nad ofiarą, przy czym ta przewaga może mieć charakter psychiczny, fizyczny, ekonomiczny, społeczny czy kulturowy oraz sprzyja poczuciu bezkarności sprawcy i zarazem bezradności ofiary;
- jest relacją, w której sprawca podejmując działania lub zaniechując ich, narusza prawa i dobra osobiste ofiary, takie jak prawo do szacunku, ochrony zdrowia czy kontaktów z rodziną;
- powoduje szkody fizyczne i psychiczne oraz wywołuje cierpienie u osoby doznającej przemocy.

Szczególny przypadek stanowi przemoc w rodzinie – przede wszystkim z tego względu, że zachodzi pomiędzy bliskimi sobie osobami, stając się niejednokrotnie elementem ich codziennego życia. Definicja ustawowa przemocy w rodzinie została zawarta w art. 2 pkt 2 *Ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie* (tj. Dz.U. 2021 poz. 1249). W jej świetle stanowi ona jednorazowe albo powtarzające się umyślne działanie lub zaniechanie naruszające prawa lub dobra osobiste członków rodziny (osób najbliższych lub innych wspólnie zamieszkujących lub gospodarujących), w szczególności narażające te osoby na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia, naruszające ich godność, nietykalność cielesną, wolność, w tym seksualną, powodujące szkody na ich zdrowiu fizycznym lub psychicznym, a także wywołujące cierpienia i krzywdy moralne u osób dotkniętych przemocą.

Przemoc w rodzinie można analizować z różnych perspektyw. Z punktu widzenia moralności przemoc jest złem, ponieważ stanowi krzywdzenie słabszego. Główne sankcje w tym przypadku polegają na potępieniu ze strony członków społeczeństwa, a także na sankcjach własnego sumienia sprawcy. Psychologiczny aspekt obejmuje natomiast bezradność i cierpienie ofiary, a także odsłania mechanizmy wewnętrzne sterujące przemocą i procesy interakcji, zachodzące między sprawcą i ofiarą. Perspektywa społeczna wskazuje na obyczaje

¹ J. Helios, W. Jedlecka, *Współczesne oblicza przemocy. Zagadnienia wybrane*, Wrocław 2017, s. 15.

² <http://www.niebieskalinia.info/index.php/przemoc-w-rodzinie/6-co-to-jest-przemoc>.

i postawy, które mogą sprzyjać przemocy lub ją usprawiedliwiać oraz na zaangażowanie sił społecznych i wpływ na sprawy publiczne³.

Z punktu widzenia prawa, przemoc w rodzinie stanowi przestępstwo. W świetle artykułu 207 *Ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny* (t.j. Dz. U 2020 poz. 1444 ze zm.) znęcanie się fizycznie lub psychicznie nad osobą najbliższą lub nad inną osobą pozostającą w stałym lub przemijającym stosunku zależności od sprawcy, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5. Jeżeli ofiarą znęcania się jest osoba nieporadna ze względu na jej wiek, stan psychiczny lub fizyczny to wymiar kary wynosi od 6 miesięcy do 8 lat, a w przypadku szczególnego okrucieństwa za ten czyn przewiduje się karę pozbawienia wolności od roku do 10 lat. W świetle kodeksu karnego, jeżeli następstwem znęcania się jest targnięcie się na życie przez ofiarę, to wymiar kary pozbawienia wolności zwiększa się do przedziału od 2 do 12 lat.

Przemoc w rodzinie nie pojawia się nagle – jest procesem, ma charakter cykliczny oraz tendencję do powtarzania się i eskalacji. Można tu wyróżnić trzy podstawowe fazy. W pierwszej narasta napięcie i agresja ze strony sprawcy, natomiast ofiarę ogarnia niepokój i stara się oddalić zagrożenie. Druga faza to gwałtowna przemoc, w której z nieistotnej przyczyny dochodzi do wybuchu agresji, przy czym ofiara z jednej strony odczuwa przerażenie i bezradność, a z drugiej stara się uspokoić sprawcę i ochronić siebie oraz najbliższych. W trzeciej fazie sprawca, zdając sobie sprawę z tego co zrobił, próbuje znaleźć wytłumaczenie i usprawiedliwienie dla swojego zachowania, ma poczucie winy, przeprasza i obiecuje, że taka sytuacja więcej się nie powtórzy, a ofiara ufa, że był to tylko incydent. Faza ta nazywana jest fazą „miodowego miesiąca”, jednak po niej znów następuje faza pierwsza, nierzadko silniejsza niż poprzednia⁴.

Przemoc w rodzinie może przyjmować różnorodne formy. Są to w szczególności:

- 1) przemoc fizyczna – zwrócona przeciwko fizyczności człowieka, niosąca ryzyko uszkodzenia ciała poprzez takie zachowania jak np.: popychanie, potrząsanie, policzkowanie, kopanie, duszenie, bicie, rzucanie w kogoś przedmiotami, przypalanie, topienie;
- 2) przemoc psychiczna – zmierzająca do poniżenia ofiary, zastraszenia, pozbawienia wiary we własne możliwości; obejmuje wszystkie działania (z wyjątkiem użycia siły fizycznej), służące obniżeniu poczucia własnej wartości, wywołaniu stanów lękowych i zaburzeń osobowości oraz zahamowania procesu osobistego rozwoju, takie jak np. szantaż emocjonalny, manipulacja, śledzenie, nękanie telefonami, wysyłanie anonimów, nagabywanie;
- 3) przemoc seksualna – polega na zmuszaniu ofiary do jakiegokolwiek formy aktywności seksualnej, a także na zachowaniach sprowadzających ją do roli obiektu seksualnego, poprzez np. niechciane dotykanie, szczygnięcia, klepanie, żarty i gesty upokarzające seksualną naturę drugiej osoby;
- 4) przemoc ekonomiczna – obejmuje działania służące ograniczeniu swobodnego dysponowania pieniędzmi i własnymi dobrami bądź dostępu do dóbr wspólnych; może polegać np. na odbieraniu pieniędzy, kontrolowaniu wydatków, zmuszaniu do proszenia o pieniądze czy uniemożliwianiu podjęcia pracy.

³ J. Mellibruda, *Charakterystyka przemocy w rodzinie*,

https://www.niebieskalinia.pl/przewodnik_ustawa/poradnik_-_eksperti_radza/01._Jerzy_Mellibruda.pdf

⁴ J. Helios, W. Jedlecka, *Współczesne oblicza przemocy...*, s. 17.

Wśród innych form przemocy można wskazać także zaniedbanie, polegające na nie zaspokajaniu podstawowych potrzeb fizycznych i psychicznych osoby; przemoc symboliczną, czyli narzucanie sposobu rozumienia rzeczywistości oraz cyberprzemoc, czyli przemoc z użyciem nowoczesnych technologii, najczęściej telefonów komórkowych i internetu.

Jako przemoc w rodzinie kwalifikowane są również czyny zabronione, takie jak pozostawianie osoby, względem której jest się obowiązany do opieki, w sytuacjach zagrażających bezpośrednio jej życiu lub zdrowiu, groźby popełnienia przestępstwa na szkodę najbliższych, zmuszanie do określonych zachowań, gwałt, nakłanianie i zmuszanie do czynów nierządnych przy wykorzystaniu stosunku zależności, dopuszczanie się czynu lubieżnego względem osoby poniżej 15 lat, znęcanie się psychiczne lub fizyczne, rozpijanie małoletniego, uchylanie się od obowiązku alimentacyjnego, porzucanie małoletniego lub osoby nieporadnej, uprowadzanie lub zatrzymanie małoletniego wbrew woli osoby powołanej do opieki, naruszanie nietykalności cielesnej, kradzież na rzecz osoby najbliższej oraz niszczenie mienia.

Wokół przemocy w rodzinie krąży wiele mitów i stereotypów, które utrudniają zarówno rozpoznanie tego zjawiska, jak i przeciwdziałanie mu. W ich świetle przemoc jest m.in.:

- przedstawiana jako prywatna sprawa każdej rodziny, w którą nikt z zewnątrz nie powinien się wtrącać;
- sprowadzana tylko do przemocy fizycznej i utożsamiana z jej widocznymi skutkami w postaci ran, siniaków i złamań;
- obecna tylko w rodzinach patologicznych, w których są również uzależnienia, ubóstwo, bezrobocie;
- niewystarczającym powodem do tego, by rozstać się z partnerem/ką, szczególnie jeśli w związku są dzieci, których dobru rozstanie może zagrozić;
- powodem do wstydu dla ofiary, do którego nie powinna się przyznawać ani tym bardziej komuś żalić, niejednokrotnie traktowana jako winna temu, że doznaje przemocy.

Powyższe mity i stereotypy nadal funkcjonują w wielu środowiskach, a ich bezpośrednią konsekwencją jest ukrywanie przemocy przez jej ofiary, m.in. ze względu na związek emocjonalny ze sprawcą, obawę przed ostracyzmem społecznym czy brak wiary w możliwość zmiany sytuacji. Tymczasem konsekwencje mogą być bardzo poważne. Przemoc destabilizuje bowiem funkcjonowanie całego systemu rodzinnego, powodując z jednej strony bezpośrednie szkody w sferze zdrowia fizycznego i psychicznego, takie jak uszkodzenia ciała, zaburzenia psychosomatyczne, depresję czy stany lękowe; a z drugiej strony długotrwałe negatywne konsekwencje takie jak brak poczucia własnej wartości, wycofanie społeczne czy ubóstwo. Istotne szkody przemoc może przynieść dzieciom. Wskazuje się tu przede wszystkim na urazy i obrażenia, które mogą prowadzić do niepełnosprawności; problemy zdrowotne z włączeniem zahamowania rozwoju, chorób płuc, serca i wątroby, deficyty poznawcze, odbijające się na osiągnięciach szkolnych; konsekwencje psychologiczne i emocjonalne (poczucie odrzucenia, zaburzenia przywiązania); zaburzenia traumatyczne; brak poczucia bezpieczeństwa; naruszoną samoocenę; problemy zdrowia psychicznego (zaburzenia lękowe i depresja, próby samobójcze) oraz zachowania ryzykowne, takie jak uzależnienia, wagarowanie, zaburzenia rówieśnicze czy zachowania kryminalne⁵.

⁵ E. Jarosz, *Przemoc w wychowaniu. Między prawnym zakazem a społeczną akceptacją. Monitoring Rzecznika Praw Dziecka*, Warszawa 2015, s. 24.

Jednym ze źródeł wiedzy o przemocy w rodzinie, w tym skali tego zjawiska i jego specyfiki, są badania społeczne. Z sondażu przeprowadzonego na zlecenie Ministerstwa Spraw Wewnętrznych wynika, że co siódmy Polak (14%) był w 2014 roku świadkiem przemocy w rodzinie, jednak tylko dwie na pięć osób zgłosiło ten fakt odpowiednim instytucjom⁶. Badanie zlecone przez Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej w 2019 roku wskazuje natomiast na to, że aż 57% Polaków doświadczyło przynajmniej jednej z form przemocy, przy czym na pierwszym miejscu uplasowała się przemoc psychiczna, której doświadczyło 53% ankietowanych, natomiast przemocy fizycznej doznało 23% respondentów⁷.

Tematyce przemocy wobec dzieci poświęcony jest raport „Przemoc w wychowaniu. Między prawnym zakazem a społeczną akceptacją. Monitoring Rzecznika Praw Dziecka”. Analiza występowania przemocy w zachowaniach i doświadczeniach respondentów posiadających dzieci pokazuje, że przemoc jest często obecna w praktyce wychowawczej w polskich rodzinach. W prawie połowie badanych rodzin wykorzystuje się tzw. klapsy, w niespełna jednej piątej dziecko może otrzymywać „łanie”. Rodzice ujawniający zachowania przemocy wobec własnych dzieci to najczęściej osoby po 40 roku życia, o niższym wykształceniu, posiadający więcej niż dwoje dzieci, oceniający swoją sytuację materialną jako złą, a także samotnie wychowujący dzieci. W świetle przywołanego raportu niemal dwie piąte badanych Polaków opowiada się za tym, że postępowanie z dzieckiem jest sprawą prywatną rodziców, nawet w sytuacji, gdy stosują oni wobec niego kary fizyczne. Dominują tu mężczyźni, osoby starsze, mieszkańcy wsi oraz osoby niżej wykształcone. Więcej niż co dziesiąty badany zadeklarował brak reakcji na sytuację przemocy⁸.

⁶ <http://www.niebieskalinia.pl/edukacja/badania-i-raporty/5373-sondaz-na-zlecenie-msw-przemoc-w-rodzynie-wystepowanie-i-czestotliwosc-zglaszania>

⁷ <https://www.niebieskalinia.pl/6599-ponad-polowa-polakow-doswiadczyla-przemocy>

⁸ E. Jarosz, *Przemoc w wychowaniu*, s. 140 i nast.

2. Kontekst prawny i strategiczny przeciwdziałania przemocy w rodzinie

2.1. Uwarunkowania prawne

Zadania państwa w dziedzinie przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar mają swoje źródło w *Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.* W świetle jej art. 18: „Małżeństwo jako związek kobiety i mężczyzny, rodzina, macierzyństwo i rodzicielstwo znajdują się pod ochroną i opieką Rzeczypospolitej Polskiej”, natomiast zgodnie z art. 71 ust. 1 „Państwo w swojej polityce społecznej i gospodarczej uwzględnia dobro rodziny. Rodziny znajdujące się w trudnej sytuacji materialnej i społecznej, zwłaszcza wielodzietne i niepełne, mają prawo do szczególnej pomocy ze strony władz publicznych.” Wyjątkowej ochronie Rzeczypospolitej Polskiej podlegają ponadto prawa dzieci, albowiem „każdy ma prawo żądać od organów władzy publicznej ochrony dziecka przed przemocą, okrucieństwem, wyzyskiem i demoralizacją” (art. 72 ust. 1).

Uregulowania dotyczące przeciwdziałania przemocy w rodzinie znajdują się w szeregu ustaw, wśród których należy wymienić w szczególności ustawy:

- z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (t.j. Dz.U. 2020 poz. 1876 ze zm.);
- z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (t.j. Dz.U. 2020 poz. 821 ze zm.),
- z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (t.j. Dz.U. 2021 poz. 1119),
- z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (t.j. Dz.U. 2020 poz. 1444 ze zm.),
- z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego (t.j. Dz.U. 2021 poz. 534 ze zm.),
- z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny wykonawczy (t.j. Dz.U. 2021 poz. 53 ze zm.),
- z dnia 25 lutego 1964 r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy (t.j. Dz.U. 2020, poz. 1359).

Kluczowym aktem prawnym jest cytowana wcześniej ustawa o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie. Określa ona zadania różnych organów państwa, w tym jednostek samorządu terytorialnego, w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie, zasady postępowania wobec osób dotkniętych przemocą w rodzinie, a także wobec osób ją stosujących. Już preambuła ustawy wskazuje, że „władze publiczne mają obowiązek zapewnić wszystkim obywatelom równe traktowanie i poszanowanie ich praw i wolności”.

W świetle art. 6 ust. 2 tejże ustawy do zadań własnych gminy należy tworzenie gminnego systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie, w tym:

- opracowanie i realizacja gminnego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie;
- prowadzenie poradnictwa i interwencji w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie, w szczególności poprzez działania edukacyjne służące wzmocnieniu opiekuńczych i wychowawczych kompetencji rodziców w rodzinach nią zagrożonych;
- zapewnienie osobom dotkniętym przemocą w rodzinie miejsc w ośrodkach wsparcia;
- tworzenie zespołów interdyscyplinarnych.

W zakresie udzielania pomocy osobom dotkniętym przemocą, oddziaływania na osoby stosujące przemoc oraz podnoszenia świadomości społecznej na temat przyczyn i skutków przemocy w rodzinie, zgodnie z art. 9 ww. ustawy, organy administracji rządowej i samorządowej współdziałają z organizacjami pozarządowymi oraz kościołami i związkami wyznaniowymi. Mogą m.in. zlecać realizację zadań określonych w ustawie z zastosowaniem

trybu przewidzianego w *Ustawie z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie* (t.j. Dz. U. 2020 poz. 1057 ze zm.).

Zadania w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie gmina realizuje w szczególności poprzez zespoły interdyscyplinarne, powoływane przez wójta, burmistrza lub prezydenta miasta. W ich skład wchodzi przede wszystkim przedstawiciele jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, gminnej komisji rozwiązywania problemów alkoholowych, Policji, oświaty, ochrony zdrowia, organizacji pozarządowych, kuratorzy sądowi; mogą to być również prokuratorzy, przedstawiciele Żandarmerii Wojskowej lub innych podmiotów działających na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Zespół interdyscyplinarny realizuje działania zaplanowane w gminnym programie przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie, a jego zadaniem jest, w świetle art. 9b ustawy, integrowanie i koordynowanie działań podmiotów oraz specjalistów w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie, głównie poprzez:

- 1) diagnozowanie problemu przemocy w rodzinie;
- 2) podejmowanie działań w środowisku zagrożonym przemocą w rodzinie, mających na celu przeciwdziałanie temu zjawisku;
- 3) inicjowanie interwencji w środowisku dotkniętym przemocą w rodzinie;
- 4) rozpowszechnianie informacji o instytucjach, osobach i możliwościach udzielenia pomocy w środowisku lokalnym;
- 5) inicjowanie działań w stosunku do osób stosujących przemoc w rodzinie.

Zespół interdyscyplinarny może tworzyć grupy robocze w celu rozwiązywania problemów związanych z przemocą w rodzinie w indywidualnych przypadkach. Do ich zadań należy przede wszystkim opracowanie i realizacja planu pomocy w indywidualnych przypadkach wystąpienia przemocy w rodzinie, monitorowanie sytuacji rodzin, w których dochodzi do przemocy oraz rodzin zagrożonych jej wystąpieniem, a także dokumentowanie działań podejmowanych wobec tych rodzin oraz ich efektów.

Istotne w zakresie uregulowań prawnych w obszarze przeciwdziałania przemocy jest określenie w ustawie o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie procedury „Niebieskie Karty”, w oparciu o którą podejmowane są interwencje w środowisku wobec rodziny dotkniętej przemocą, bez konieczności uzyskania zgody tej rodziny. Zgodnie z art. 9d obejmuje ona ogół czynności, podejmowanych i realizowanych przez przedstawicieli jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, gminnych komisji rozwiązywania problemów alkoholowych, Policji, oświaty i ochrony zdrowia, w związku z uzasadnionym podejrzeniem zaistnienia przemocy w rodzinie. Szczegółowe zasady jej stosowania zawiera *Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 13 września 2011 r. w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta”* (Dz. U. 2011 nr 209 poz. 1245).

2.2. Zgodność z dokumentami strategicznymi i programowymi

Obok uregulowań prawnych, które wytyczają ramy możliwych działań w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie, należy również uwzględnić założenia dokumentów strategicznych i programowych różnych szczebli, wskazujących główne cele i kierunki polityki społecznej w tym obszarze. W czasie opracowywania niniejszego dokumentu obowiązywał *Krajowy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na rok 2021*. Jego głównym celem jest zwiększenie skuteczności przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz zmniejszenie skali tego zjawiska w Polsce. Cele szczegółowe są następujące:

1. Zintensyfikowanie działań profilaktycznych w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie.
2. Zwiększenie dostępności i skuteczności ochrony oraz wsparcia osób dotkniętych przemocą w rodzinie
3. Zwiększenie skuteczności oddziaływań wobec osób stosujących przemoc w rodzinie.
4. Zwiększenie poziomu kompetencji przedstawicieli instytucji i podmiotów realizujących zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie w celu podniesienia jakości i dostępności świadczonych usług.

Powyższe cele odnoszą się do czterech obszarów oddziaływań, w ramach których określono odrębną grupę ich adresatów:

1. Profilaktyka, diagnoza społeczna i edukacja społeczna – ogół społeczeństwa.
2. Ochrona i pomoc osobom dotkniętym przemocą w rodzinie – osoby dotknięte przemocą w rodzinie, w tym kobiety, mężczyźni, dzieci, współmałżonkowie lub partnerzy w związkach nieformalnych, osoby starsze, osoby z niepełnosprawnościami lub osoby niesamodzielne, a także służby lub podmioty zajmujące się ochroną i pomocą osobom dotkniętym przemocą.
3. Oddziaływanie na osoby stosujące przemoc w rodzinie – osoby stosujące przemoc w rodzinie, służby lub podmioty zajmujące się oddziaływaniem na osoby stosujące przemoc.
4. Podnoszenie kompetencji służb i przedstawicieli podmiotów realizujących działania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie – przedstawiciele instytucji i podmiotów realizujących zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

W dniu 5 stycznia 2021 roku Zarząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego przyjął do realizacji *Wojewódzki Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie w Województwie Warmińsko-Mazurskim na lata 2021-2026*. Cel główny tego Programu to „Zmniejszenie skali zjawiska przemocy w rodzinie w województwie warmińsko-mazurskim”. Jego realizacji mają służyć cele szczegółowe:

- 1) Zwiększenie skuteczności działań profilaktycznych, edukacyjnych i wychowawczych w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie.
- 2) Zwiększenie skuteczności ochrony ofiar przemocy w rodzinie i zwiększenie dostępności pomocy.
- 3) Zwiększenie skuteczności działań interwencyjnych, korekcyjnych i edukacyjnych wobec osób stosujących przemoc.
- 4) Podniesienie kompetencji i doskonalenie umiejętności osób pracujących w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie.
- 5) Wzmacnianie współpracy między instytucjami i organizacjami działającymi na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie w województwie warmińsko-mazurskim.

Problematyka przemocy w rodzinie została również uwzględniona w *Strategii rozwiązywania problemów społecznych dla Miasta i Gminy Lidzbark na lata 2016-2023*. W ramach Priorytetu II. *Wspieranie prawidłowego funkcjonowania rodzin oraz rozwoju dzieci i młodzieży* zaplanowane są działania służące zmniejszeniu częstości występowania sytuacji trudnych w rodzinie, w tym przemocy domowej i kryzysów, takie jak zapewnienie wsparcia rodzinom doświadczającym trudności, rozwój poradnictwa specjalistycznego oraz monitorowanie sytuacji rodzin zagrożonych dysfunkcjami lub doświadczających problemów.

3. Diagnoza zjawiska przemocy w rodzinie w Gminie Lidzbark

3.1. Ogólna sytuacja społeczna Gminy Lidzbark

Gmina Lidzbark znajduje się w południowej części województwa warmińsko-mazurskiego, w powiecie działdowskim. Sąsiaduje z gminami: Bartniczka, Brzozie, Górzno (położone w województwie kujawsko-pomorskim, w powiecie brodnickim), Lubowidz (województwo mazowieckie, powiat żuromiński), Grodziczno (powiat nowomiejski), Płońska i Rybno (obie położone w powiecie działdowskim). Ma charakter miejsko-wiejski, obejmując swoim zasięgiem miasto Lidzbark⁹ oraz 44 miejscowości podstawowe. Powierzchnia gminy wynosi 255 km², przy czym miasto zajmuje 6 km² (2,4%), natomiast pozostałą część stanowią obszary wiejskie. Średnia gęstość zaludnienia gminy to 55 osób/km², przy czym w Lidzbarku wskaźnik ten wynosi 1 344 osoby/km², natomiast na wsi – 25 osób/km². Według danych Głównego Urzędu Statystycznego, w 2020 roku Gminę Lidzbark zamieszkiwały 13 923 osoby, czyli o 129 osób mniej niż w 2019 roku i o 376 mniej niż w 2017 roku.

W ostatnich latach w Gminie Lidzbark liczba rodzin i osób korzystających ze wsparcia zmniejszyła się. W 2020 roku świadczenie z pomocy społecznej otrzymały 472 osoby z 281 rodzin, w których żyło 788 osób. Oznacza to spadek w porównaniu do 2017 roku liczby świadczeniobiorców o 298, tj. 38,7%, natomiast liczby rodzin – o 184, czyli o 39,6%.

Tabela 1. Wybrane dane dotyczące pomocy społecznej w Gminie Lidzbark w latach 2017-2020

Wyszczególnienie	2017	2018	2019	2020
Liczba osób, którym przyznano świadczenie	770	690	509	472
Liczba rodzin	465	408	315	281
Liczba osób w rodzinach	1 376	1 213	859	788

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH MOPS.

Zmniejszanie się skali udzielanych świadczeń spowodowane z jednej strony usamodzielnianiem się podopiecznych i ich odchodzeniem z systemu pomocy społecznej dzięki np. podjęciu zatrudnienia lub otrzymaniu świadczeń emerytalno-rentowych, a z drugiej strony – zmianą dochodów osób i rodzin, wpływającą na zmniejszenie wysokości świadczeń lub utratę praw do zasiłku z powodu przekroczenia kryterium dochodowego, ze względu np. na otrzymanie wynagrodzenia za pracę. Ważne jest tu również świadczenie wychowawcze Rodzina 500+, które spowodowało, iż część rodzin zrezygnowała ze wsparcia MOPS, ze względu na poprawę ich sytuacji finansowej. Należy mieć jednak na uwadze, że sytuacja epidemiologiczna w 2020 roku i związane z nią ograniczenia działalności wielu branż wpłynęły na zmianę sytuacji społeczno-ekonomicznej wielu rodzin, co może skutkować zwiększeniem liczby osób korzystających z pomocy społecznej w najbliższych latach.

Zgodnie z art. 7 ustawy o pomocy społecznej, pomoc ta udzielana jest osobom i rodzinom w szczególności z następujących powodów: ubóstwo; sieroctwo; bezdomność; bezrobocie; długotrwała lub ciężka choroba; niepełnosprawność; przemoc w rodzinie; potrzeba ochrony ofiar handlu ludźmi; potrzeba ochrony macierzyństwa lub wielodzietności; bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, zwłaszcza w rodzinach niepełnych lub wielodzietnych; trudności w integracji cudzoziemców,

⁹ Jednostkami pomocniczymi miasta są 4 Osiedla: Nr 1, Nr 2, Nr 3 SKARPA i Nr 4.

którzy uzyskali w Rzeczypospolitej Polskiej status uchodźcy, ochronę uzupełniającą lub zezwolenie na pobyt czasowy w związku z tymi okolicznościami; trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego; alkoholizm lub narkomania; zdarzenie losowe i sytuacja kryzysowa oraz klęska żywiołowa lub ekologiczna.

Tabela 2. Powody przyznawania pomocy społecznej w Gminie Lidzbark w latach 2018-2020

Wyszczególnienie	2018		2019		2020	
	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach
Ubóstwo	289	946	232	714	195	316
Sieroctwo	0	0	1	1	1	1
Bezdomność	14	14	13	13	8	8
Potrzeba ochrony macierzyństwa	9	48	23	132	34	196
- w tym wielodzietność	2	13	13	89	16	103
Bezrobocie	201	671	137	440	107	284
Niepełnosprawność	123	276	92	185	85	138
Długotrwała lub ciężka choroba	154	326	102	197	92	189
Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego	120	587	79	419	73	368
- w tym rodziny niepełne	39	126	17	56	17	55
- w tym rodziny wielodzietne	81	461	63	363	56	313
Przemoc w rodzinie	1	8	2	12	0	0
Potrzeba ochrony ofiar handlu ludźmi	0	0	0	0	0	0
Alkoholizm	18	28	12	18	4	4
Narkomania	0	0	0	0	1	1
Trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego	2	2	0	0	0	0
Trudności w integracji osób, które otrzymały status uchodźcy, ochronę uzupełniającą lub pozwolenie na pobyt czasowy	0	0	0	0	0	0
Zdarzenie losowe	0	0	0	0	0	0
Sytuacja kryzysowa	0	0	2	2	0	0
Klęska żywiołowa lub ekologiczna	0	0	0	0	0	0

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH MOPS.

Wśród głównych powodów udzielania pomocy społecznej przez MOPS w Lidzbarku w 2020 roku należy wskazać następujące:

- ✓ ubóstwo – 195 rodzin (316 osób w rodzinach);
- ✓ bezrobocie – 107 rodzin (284 osoby);
- ✓ długotrwała lub ciężka choroba – 92 rodziny (189 osób);
- ✓ niepełnosprawność – 85 rodzin (138 osób);
- ✓ bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych – 73 rodziny (368 osób);
- ✓ potrzeba ochrony macierzyństwa – 34 rodziny (196 osób).

Pozostałe powody udzielania świadczeń pomocy społecznej w gminie występowały rzadziej lub wcale. W 2020 roku 8 rodzin (8 osób) otrzymało wsparcie z tytułu bezdomności, 4 rodziny (4 osoby) z powodu alkoholizmu, 1 osoba z powodu sieroctwa i również jedna z powodu narkomanii.

3.2. Skala przemocy w rodzinie w Gminie Lidzbark

Przedstawione w poprzednim podrozdziale dane i informacje dotyczące sytuacji społecznej Gminy świadczą o tym, że przemoc w rodzinie występuje jedynie sporadycznie w statystykach pomocy społecznej. W 2020 roku żadna rodzina nie otrzymywała wsparcia z tego powodu, w 2019 roku były to 2 rodziny (12 osób), a w 2018 roku 1 rodzina (8 osób). Warto jednak mieć na uwadze, że statystyki te nie zawsze odzwierciedlają skalę problemów, które uznawane są za powód do wstydu oraz takich, które mogą przez długi czas pozostać nieuświadomione i niezauważone. Z tego względu, problemy takie jak uzależnienia czy przemoc mogą kryć się pod innymi dysfunkcjami i trudnościami, np. bezrobociem, ubóstwem, bezradnością w sprawach opiekuńczo-wychowawczych czy bezdomnością.

Istotnych danych na temat zjawiska przemocy w rodzinie dostarczają sprawozdania z działalności Miejskiego Zespołu Interdyscyplinarnego w Lidzbarku, w tym dotyczące stosowania procedury „Niebieskie Karty” przez uprawnione podmioty.

Tabela 3. Stosowanie procedury „Niebieskie Karty” przez uprawnione podmioty w latach 2017-2020

Wyszczególnienie	2017	2018	2019	2020
Liczba zgłoszeń – Niebieska Karta-A	94	68	56	53
Liczba zakończonych procedur NK	61	67	41	45
Liczba zakończonych procedur NK w przypadku:				
- ustania przemocy w rodzinie i uzasadnionego przypuszczenia o zaprzestaniu dalszego stosowania przemocy w rodzinie oraz po zrealizowaniu indywidualnego planu pomocy	56	64	40	40
- rozstrzygnięcia o braku zasadności podejmowania działań	5	3	1	5
Średni okres prowadzenia procedury NK (w miesiącach)	8,5	8,5	6,5	6

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH ZI.

W 2020 roku procedurę „Niebieskie Karty” wszczęto w 53 rodzinach, natomiast zakończona została w 45 przypadkach. Łącznie w ciągu roku objęto nią 56 rodzin. W latach 2017-2020 procedura została rozpoczęta 271 razy, a zakończona 214 razy, przy czym w 200 przypadkach z powodu ustania przemocy w rodzinie i uzasadnionego przypuszczenia o zaprzestaniu dalszego stosowania przemocy w rodzinie oraz po zrealizowaniu indywidualnego planu pomocy, natomiast w 14 w wyniku rozstrzygnięcia o braku zasadności podejmowanych działań. Średni okres trwania procedury wynosił 8,5 miesiąca w latach 2017-2018, 6,5 miesiąca w 2019 roku i 6 miesięcy w 2020 roku.

W ramach Zespołu Interdyscyplinarnego w 2020 roku zostało utworzonych 37 grup roboczych, które objęły pomocą 185 osób z 56 rodzin. Wśród tych osób było 67 kobiet, 77 mężczyzn oraz 41 dzieci. W porównaniu do 2017 roku liczba utworzonych grup roboczych spadła o 23, liczba osób objętych ich pomocą zmniejszyła się o 167, natomiast liczba rodzin o 69, czyli o więcej niż połowę.

Tabela 4. Wybrane dane dotyczące funkcjonowania Zespołu Interdyscyplinarnego w latach 2017-2020

Wyszczególnienie	2017	2018	2019	2020
Liczba utworzonych grup roboczych	60	47	43	37
Liczba posiedzeń grup	296	231	214	122
Liczba osób objętych pomocą grup roboczych	352	290	222	185
- kobiety	114	92	69	67
- mężczyźni	137	110	90	77
- dzieci	101	88	63	41
- osoby starsze	44	34	29	25
- osoby niepełnosprawne	24	21	12	8
Liczba rodzin objętych pomocą grup roboczych	125	102	64	56

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH ZI.

Analizie poddano również dane Komisariatu Policji w Lidzbarku dotyczące interwencji domowych. W latach 2017-2019 liczba tych interwencji w Gminie Lidzbark zmniejszyła się z 608 do 335, natomiast w 2020 roku zauważalny jest wzrost do poziomu 1 155. W całym analizowanym okresie miał miejsce spadek liczby interwencji, w trakcie których stwierdzono przemoc – z 98 w 2017 roku do 51 w 2020 roku oraz odpowiednio liczby osób pokrzywdzonych i liczby ujawnionych sprawców przemocy. Zmniejszyła się także liczba sprawców przemocy pod wpływem alkoholu – o 30 oraz liczba przypadków znęcania się nad rodziną – o 17.

Tabela 5. Wybrane dane dotyczące interwencji domowych oraz przemocy w rodzinie w latach 2017-2020

Wyszczególnienie	2017	2018	2019	2020
Interwencje domowe policji	608	395	335	1 155
Interwencje, w trakcie których stwierdzono przemoc w rodzinie	98	68	57	51
Osoby pokrzywdzone w wyniku stosowania przemocy	98	68	57	51
Liczba ujawnionych sprawców przemocy	98	68	57	51
Sprawcy przemocy pod wpływem alkoholu	61	39	41	31
Liczba przypadków znęcania się nad rodziną (art. 207 § 1 KK)	19	9	9	2

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH KOMISARIATU POLICJI W LIDZBARKU.

Przemoc w rodzinie nierzadko związana jest z problemem uzależnień, na co wskazują dane Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Lidzbarku. W 2020 roku członkowie GKRPA kontaktowali się z 40 osobami doznającymi przemocy w rodzinie, 36 osobami stosującymi przemoc w rodzinie oraz 5 świadkami przemocy. W porównaniu do 2017 roku liczby te zmniejszyły się – w przypadku osób doznających przemocy o 10 oraz przypadku świadków przemocy o 2 osoby. Na takim samym poziomie pozostała liczba kontaktów z osobami stosującymi przemoc w rodzinie.

Warto również przytoczyć dane Punktu Informacyjno-Konsultacyjnego GKRPA, w świetle których corocznie zgłasza się po poradę od 11 do 16 osób doznających przemocy oraz od 1 do 4 osób, będących sprawcami przemocy. W związku z występowaniem przemocy w

rodzinie w Punkcie Informacyjno-Konsultacyjnym w latach 2017-2020 udzielono łącznie 127 porad.

Tabela 6. Wybrane dane dotyczące działalności GKRPA w Lidzbarku w latach 2017-2020

Wyszczególnienie	2017	2018	2019	2020
Liczba osób dotkniętych przemocą w rodzinie, z którymi kontaktowali się członkowie GKRPA, w tym:				
- osoby doznające przemocy w rodzinie	50	5	45	40
- osoby stosujące przemoc w rodzinie	36	31	40	36
- świadkowie przemocy w rodzinie	7	2	5	5
Liczba rozmów interwencyjnych z osobą nadużywającą alkoholu w związku ze stosowaniem przez nią przemocy	0	0	0	1
Liczba rozmów motywujących sprawców przemocy do udziału w oddziaływaniach korekcyjno-edukacyjnych	0	0	0	1

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH GKRPA W LIDZBARKU.

Ponadto dane Zespołu Kuratorskiej Służby Sądowej Sądu Rejonowego w Działdowie wskazują na to, że w analizowanym okresie corocznie od 2 do 7 rodzin z Gminy Lidzbark obejmowanych było dozorami kuratorskimi w związku z przemocą w rodzinie.

3.3. Najważniejsze wnioski z badania ankietowego mieszkańców

Badanie ankietowe zostało przeprowadzone w projekcie „Przełamać milczenie przemocy”, realizowanym przez Gminę Lidzbark w ramach Programu Ośłonowego „Wspieranie Jednostek Samorządu Terytorialnego w Tworzeniu Systemu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie” – Edycja 2020. Wzięło w nim udział 748 mieszkańców Gminy Lidzbark, którzy stanowili 5,3% ogółu lokalnej społeczności, w tym 365 osób w wieku od 15 lat wzwyż oraz 385 młodzieży uczącej się w szkołach gminnych. Poniżej zostały przedstawione główne informacje, jakie wypływają z badań, w podziale na obszary tematyczne:

1. Świadomość mieszkańców w obszarze przemocy w rodzinie

- ✓ Świadomość mieszkańców w obszarze przemocy w rodzinie wydaje się dość duża, aczkolwiek nadal przemoc częściej identyfikowana jest z jej fizycznymi przejawami, niż psychicznymi czy ekonomicznymi. Mniej zdecydowanie za przemoc uznaje się m.in. zaniedbywanie osób niesamodzielnych, wyzywanie, zamykanie w pokoju, ograniczanie kontaktów z innymi ludźmi czy wydziałanie lub odbieranie pieniędzy
- ✓ Niejednoznaczna jest też ocena w zakresie stosowania kar fizycznych i tzw. klapsa wobec dzieci. Pomimo iż, ogólnie kary cielesne są uznawane za niedopuszczalne, to jednak ocena klapsa nie jest już tak sroga. Część respondentów, zarówno dorosłych, jak i młodzieży, uważa, że klaps nie jest karą fizyczną i czasem nawet trzeba go dać dziecku, gdy jest niegrzeczne.
- ✓ Wśród przyczyn przemocy w rodzinie najczęściej wskazuje się uzależnienia. Dorośli respondenci w dalszej kolejności wiążą przemoc z nieumiejętnością panowania nad gniewem, doświadczaniem przemocy w dzieciństwie, zaburzeniami i chorobami psychicznymi, złą sytuacją materialną oraz problemami małżeńskimi bądź w związku. Młodzież wskazuje podobne przyczyny, jednak w mniejszym stopniu odnosi przemoc do złej sytuacji materialnej.

- ✓ Zarówno dorośli, jak i młodzież uznają za główne sygnały wskazujące na przemoc w rodzinie jej fizyczne przejawy, czyli widoczne ślady pobicia na ciele oraz odgłosy kłótni i awantur, a także zaniedbane i głodne dzieci oraz uzależnienia.
- ✓ Respondenci, w znacznej większości, nie znajdują usprawiedliwienia dla stosowania przemocy w rodzinie. Wskazane przez dorosłych czynniki, takie jak choroba psychiczna, zdrada, bezradność czy dobro dziecka, można uznać za okoliczności łagodzące, natomiast nie mogą one stanowić usprawiedliwienia czy przyzwolenia na przemoc. Młodzież natomiast wskazuje na alkohol, ale też na fakt bycia niegrzecznym przez dziecko czy fakt bycia denerwującym przez drugą osobę. Jest to niepokojące, ponieważ niejako rozszerza możliwości stosowania przemocy i jej usprawiedliwiania.

2. Doświadczenia osobiste i w najbliższym otoczeniu w zakresie przemocy w rodzinie

- ✓ Dorośli respondenci częściej niż młodzież deklarują, że doświadczyli przemocy w swoim życiu. Obie grupy wskazują natomiast, że była to przede wszystkim przemoc fizyczna lub psychiczna. Większość dorosłych nie była nigdy sprawcami przemocy, pozostali deklarują raczej jednokrotne doświadczenia w tym zakresie.
- ✓ Nieco ponad jedna trzecia dorosłych i około jedna szósta młodzieży zauważa problem przemocy w rodzinach w swoim otoczeniu, zwykle chodzi o jedną lub kilka rodzin, w których ten problem może się pojawiać. Najczęściej przemocy doświadczają kobiety i dzieci ze strony mężczyzn.

3. Postawy i reakcje na przemoc w rodzinie

- ✓ Wielu mieszkańców, zarówno dorosłych, jak i młodzieży, twierdzi, że nie byli nigdy świadkami przemocy w rodzinie. Wśród pozostałych, więcej dorosłych niż młodzieży deklaruje, że zareagowało na przemoc – głównie poprzez dzwonienie na policję (tak wskazują obie grupy badanych) czy próby powstrzymywania sprawcy (dorośli) oraz pocieszanie i uspokajanie ofiary (młodzież).
- ✓ Respondenci uważają, że trudno jest reagować na przemoc w rodzinie, przy czym dorośli wyrażają taką opinię bardziej zdecydowanie. Wśród przyczyn może być brak zaufania do właściwych służb, że zajmą się należycie sprawą, a także przekonanie, że ofiara wycofa się z oskarżenia sprawcy bądź reakcja na przemoc może zaszkodzić osobie pokrzywdzonej i sprowokować sprawcę do nowych aktów przemocy.
- ✓ Respondenci nie podzielają dość popularnych stereotypów związanych z przemocą w rodzinie. Według nich przemoc nie jest prywatną sprawą rodziny, nie można nie reagować z obawy, że nie wiadomo jak sytuacja faktycznie wygląda. Większość też nie zgadza się z opinią, że jeśli w rodzinie występuje przemoc, to być może obu stronom taka sytuacja odpowiada.
- ✓ Respondenci w większości zgłaszałyby podejrzenie przemocy w rodzinie w pierwszej kolejności policji, a następnie Miejskiemu Ośrodkowi Pomocy Społecznej. W dalszej kolejności pojawiają się Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie czy szkoła.

Pomimo aktywności instytucji, istniejących uregulowań prawnych oraz rosnącej świadomości społecznej na temat przemocy w rodzinie, potencjalne zagrożenie wystąpieniem tego zjawiska dotyczy każdej rodziny w Gminie Lidzbark. Jest to zjawisko dynamiczne i zróżnicowane. Różne są także jego przyczyny, leżące zarówno w otoczeniu rodziny (np. bezrobocie spowodowane upadkiem zakładu pracy), jak i w jej strukturach, związane z nierozwiązanymi problemami czy trudnościami w komunikacji. Problemem, który towarzyszy przemocy, mogąc być zarówno jej przyczyną, jak i skutkiem, jest nierzadko problem

uzależnień. Z tego względu również powinien być uwzględniany w podejmowanych działaniach.

4. Zasoby lokalnego systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie

Gminny system przeciwdziałania przemocy w rodzinie obejmuje instytucje działające w obszarze usług społecznych, takich jak pomoc społeczna, oświata i wychowanie, ochrona zdrowia i bezpieczeństwo publiczne. Są to w szczególności następujące:

- ✓ Pełnomocnik Burmistrza ds. Przeciwdziałania Alkoholizmowi i Zapobiegania Narkomanii,
- ✓ Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Lidzbarku,
- ✓ Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Lidzbarku,
- ✓ Komisariat Policji w Lidzbarku,
- ✓ Placówki ochrony zdrowia,
- ✓ Placówki oświatowe,
- ✓ Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Działdowie Filia w Lidzbarku.

W trybie *Uchwały Nr XLIX/366/10 Rady Miejskiej w Lidzbarku z dnia 4.11.2010 roku* podjęto działania w kierunku utworzenia Miejskiego Zespołu Interdyscyplinarnego, który powołany został *Zarządzeniem Burmistrza Lidzbarka Nr 66/10 z dnia 3.12.2010 roku*. W 2020 roku w skład Zespołu wchodziły 22 osoby, w tym przedstawiciele pomocy społecznej, policji, ochrony zdrowia, oświaty, gminnej komisji rozwiązywania problemów alkoholowych oraz kuratorskiej służby sądowej.

Gminny system przeciwdziałania przemocy wspierany jest przez instytucje zewnętrzne, takie jak Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Działdowie, Sąd Rejonowy w Działdowie oraz Sądową Służbę Kuratorską. Istotna może też być rola organizacji pozarządowych i instytucji kościelnych, a także sołtysów i lokalnych społeczności.

5. Cele, kierunki i oczekiwane rezultaty działań

Program przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie w Gminie Lidzbark na lata 2022-2025 skierowany jest do ofiar przemocy w rodzinie, sprawców przemocy w rodzinie, świadków sytuacji przemocy, przedstawicieli instytucji, organizacji i służb zobowiązanych do udzielania pomocy rodzinie, a także do całej społeczności lokalnej. Wszystkie cele i działania zaplanowane do realizacji w ramach niniejszego Programu mają służyć poprawie sytuacji rodzin doświadczających przemocy, jak i ochronie rodzin nią zagrożonych. Aby efektywnie zapobiegać problemowi oraz zwalczać niepożądane zachowania, konieczne jest wzmacnianie kompleksowości i spójności systemu wsparcia opartego o aktywizację i rozwój zasobów lokalnych, w tym zwłaszcza różnorodnych form profilaktyki oraz dostępu do specjalistów.

Biorąc pod uwagę powyższe, jak również uwarunkowania prawne i programowe oraz diagnozę problemu wraz z określeniem zasobów lokalnego systemu przeciwdziałania przemocy

w Gminie Lidzbark, zdefiniowano cel główny oraz cele szczegółowe Programu. Zostaną one osiągnięte w wyniku realizacji zadań, których katalog uporządkowano według trzech kluczowych obszarów, którymi są:

- 1) profilaktyka i edukacja społeczeństwa w zakresie przemocy w rodzinie;
- 2) praca z osobami i rodzinami dotkniętymi lub zagrożonymi problemem przemocy;
- 3) zadania, komunikacja i relacje wewnątrz systemu instytucjonalnego.

Zadania będą realizowane przede wszystkim przez podmioty wskazane w rozdziale 4. niniejszego Programu, w oparciu o wzajemną współpracę organów władzy publicznej, organizacji pozarządowych oraz innych podmiotów, środowisk i osób fizycznych, z poszanowaniem godności osób wobec których będą podejmowane oraz uwzględnieniem szczególnej ochrony dzieci, w tym ich prawa do wychowania w rodzinie.

CEL GŁÓWNY

Ograniczenie skali zjawiska przemocy w rodzinie oraz zwiększenie skuteczności działań podejmowanych w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie w Gminie Lidzbark

CEL SZCZEGÓŁOWY 1.

Wzrost świadomości i wrażliwości społecznej w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie

CEL SZCZEGÓŁOWY 2.

Zwiększenie dostępności pomocy i ochrony dla ofiar przemocy w rodzinie oraz skuteczności oddziaływań względem sprawców

CEL SZCZEGÓŁOWY 3.

Wzmocnienie gminnego systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie

W ramach każdego celu szczegółowego zostanie przedstawiony katalog działań zaplanowanych do realizacji w perspektywie lat 2022-2025. Jest to katalog otwarty, co oznacza, że jeżeli w czasie obowiązywania Programu pojawią się nowe pomysły, inicjatywy i przedsięwzięcia, wpisujące się w jego założenia, to należy je realizować bez konieczności aktualizacji niniejszego dokumentu. W każdym celu szczegółowym określono również oczekiwane rezultaty podejmowanych działań.

Cel szczegółowy 1.

Wzrost świadomości i wrażliwości społecznej w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

- 1) Realizacja kampanii i akcji społecznych służących podnoszeniu wiedzy oraz kształtowaniu odpowiednich postaw społecznych, w szczególności w zakresie profilaktyki uzależnień oraz przemocy w rodzinie.
- 2) Organizacja różnorodnych form edukacji dla osób spodziewających się dziecka oraz rodziców i opiekunów, dotyczących w szczególności świadomego rodzicielstwa, kompetencji opiekuńczo-wychowawczych i wychowania bez przemocy.
- 3) Realizacja i włączanie się w przedsięwzięcia służące wzmocnieniu rodzin, edukacji rodzicielskiej oraz rozwojowi i zwiększeniu dostępności usług społecznych dla rodzin.
- 4) Realizacja programów edukacyjno-profilaktycznych skierowanych do dzieci, młodzieży oraz osób dorosłych, dotyczących przemocy w rodzinie oraz zachowań agresywnych; ze szczególnym uwzględnieniem problematyki aktualnych zagrożeń, związanych z rozwojem nowych technologii.
- 5) Upowszechnianie informacji na temat możliwości uzyskania specjalistycznej pomocy przez osoby doświadczające przemocy i ich rodziny.

Okres realizacji: 2022-2025

Oczekiwane rezultaty: zwiększenie wiedzy społeczeństwa w zakresie przemocy w rodzinie, zwiększenie wrażliwości społecznej, zapobieżenie powstawaniu mechanizmów przemocy w rodzinach doświadczających trudności w funkcjonowaniu.

Cel szczegółowy 2.

Zwiększenie dostępności pomocy i ochrony dla ofiar przemocy w rodzinie oraz skuteczności oddziaływań względem sprawców.

- 1) Bieżąca diagnoza i rozpoznawanie przez pracowników socjalnych, asystentów rodziny i innych specjalistów, sytuacji rodzin w kierunku identyfikacji i przeciwdziałania ryzyku przemocy.
- 2) Rozwój poradnictwa specjalistycznego, w tym w formule bezpośredniej i on-line, na rzecz osób zagrożonych przemocą, doświadczających jej oraz stosujących przemoc wobec członków rodziny.
- 3) Realizacja wsparcia socjalnego, asystentury rodzinnej oraz pracy terapeutycznej z dziećmi, osobami dorosłymi i całymi rodzinami doświadczającymi przemocy.
- 4) Stosowanie w uzasadnionych przypadkach procedury „Niebieskie Karty” przez uprawnione podmioty.
- 5) Stworzenie osobom doznającym przemocy w rodzinie możliwości w organizowaniu grup wsparcia oraz grup samopomocowych mających na celu wzajemne wsparcie emocjonalne i wymianę doświadczeń.
- 6) Informowanie sprawców o konsekwencjach stosowania przemocy, a także o możliwościach udziału w programach oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie.

Okres realizacji: 2022-2025

Oczekiwane rezultaty: zwiększenie skuteczności ochrony ofiar przemocy w rodzinie, zwiększenie dostępności różnorodnych form specjalistycznej pomocy, wzmocnienie oddziaływań interwencyjnych, korekcyjnych i edukacyjnych wobec osób stosujących przemoc.

Cel szczegółowy 3.

Wzmocnienie gminnego systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

- 1) Zwiększanie kompetencji członków Zespołu Interdyscyplinarnego i pozostałych osób zaangażowanych w działania realizowane w ramach Programu, poprzez udział w szkoleniach, seminariach, wizytach studyjnych i innych działaniach edukacyjnych związanych z obszarem przeciwdziałania przemocy w rodzinie.
- 2) Wspieranie kadry specjalistów zajmujących się przemocą w rodzinie oraz interwencją kryzysową w postaci superwizji i pomocy psychologicznej.
- 3) Organizacja interdyscyplinarnych spotkań, warsztatów, seminariów, debat i innych form wymiany doświadczeń w ramach gminnego systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

- 4) Nawiązywanie i wzmacnianie współpracy z organizacjami pozarządowymi, m.in. w zakresie realizacji wspólnych przedsięwzięć służących przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie oraz wsparciu osób i rodzin dotkniętych przemocą.

Okres realizacji: 2022-2025

Oczekiwane rezultaty: zwiększenie kompetencji pracowników instytucji realizujących działania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie, wzmocnienie współpracy międzyinstytucjonalnej na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie w gminie.

6. Monitoring Programu

Monitoring gminnego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie pozwala sprawdzać, czy zaplanowane działania są wdrażane w założony sposób. Powinien być przeprowadzany corocznie przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Lidzbarku na podstawie danych i informacji, będących w posiadaniu MOPS, jak również pozyskanych od poszczególnych podmiotów zaangażowanych we wdrażanie Programu. Powinny to być dane roczne z uwzględnieniem ich dostępności na moment przeprowadzania monitoringu. Weryfikacji będą podlegać poniższe wskaźniki:

Lp.	Nazwa wskaźnika	Wartość
I.	1. Liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej z tytułu przemocy w rodzinie 2. Liczba osób w rodzinach	
II.	1. Liczba rodzin, wobec których wszczęto procedurę „Niebieskie Karty” 2. Liczba rodzin objętych procedurą „Niebieskie Karty” w ciągu roku 3. Liczba zakończonych procedur „Niebieskie Karty” - w tym z tytułu ustania przemocy w rodzinie i uzasadnionego przypuszczenia o zaprzestaniu dalszego stosowania przemocy w rodzinie oraz po zrealizowaniu indywidualnego planu pomocy	
III.	1. Liczba utworzonych grup roboczych 2. Liczba osób objętych pomocą grup roboczych 3. Liczba rodzin objętych pomocą grup roboczych	
IV.	1. Liczba interwencji domowych policji 2. Liczba interwencji, w trakcie których stwierdzono przemoc w rodzinie	
V.	Liczba członków Zespołu Interdyscyplinarnego, którzy wzięli udział w szkoleniach, warsztatach, konferencjach, wizytach studyjnych i innych formach edukacji i wymiany doświadczeń w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie.	

7. Źródła finansowania

Działania zaplanowane w ramach *Program przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie w Gminie Lidzbark na lata 2022-2025* będą finansowane przede wszystkim z budżetu Gminy Lidzbark w zakresie działań realizowanych przez jednostki organizacyjne i pomocnicze w ramach swoich statutowych zadań. Środki na realizację zadań będą pochodzić również z budżetu państwa. Część z nich trzeba będzie pozyskać startując w konkursach, ponieważ w tej kategorii mieszczą się programy rządowe oraz programy ministerstw. Wśród głównych programów dotyczących przeciwdziałania przemocy w rodzinie można wskazać m.in. *Program Ochrony Wspieranie jednostek samorządu terytorialnego w tworzeniu systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie*.

Uzupełnienie mogą stanowić środki z Funduszy Europejskich, służące włączeniu społecznemu osób i rodzin zagrożonych wykluczeniem i ubóstwem, rozwojowi aktywności dzieci i młodzieży, a także zwiększeniu kompetencji społecznych i zawodowych mieszkańców. Ważne będą także środki prywatne pochodzące z fundacji, zakładanych przez firmy, instytucji finansowe lub osoby prywatne; pieniądze od sponsorów, środki z 1% dla organizacji pożytku publicznego, darowizny, zbiórki publiczne i inne. Ta grupa źródeł jest dostępna przede wszystkim dla organizacji pozarządowych. Ale również wymienione wcześniej źródła środków na realizację zadań zaplanowanych w Programie nie muszą być pozyskiwane wyłącznie przez samorząd gminy. W zależności od specyfiki danego programu pomocowego bądź funduszu, realizatorami projektu mogą być podmioty ekonomii społecznej.

PRZEWODNICZĄCY
RADY MIEJSKIEJ
mgr inż. Jacek Ciastowski